

OULU

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

Oulun kaupungin vammaispoliittinen ohjelma 2016

OULUN KAUPUNGIN VAMMAISNEUVOSTO

Esipuhe	3
1 Johdanto	4
2 Vammaispolitiikan ohjaaminen.....	5
2.1 Vammaisuus ja siihen suhtautuminen	5
2.2 Vammaisten asemaan vaikuttavia säädöksiä ja muita dokumentteja	5
3 Oikeus omaehtoiseen elämään.....	9
3.1 Oikeat palvelut mahdollistavat sujuvan arjen	9
3.1.1 Palveluohjausyksikkö ja palvelusuunnitelma.....	10
3.1.2 Henkilökohtainen apu	10
3.1.3 Palveluasuminen.....	11
3.1.4 Kotihoito	11
3.1.5 Omaishoito	11
3.1.6 Tilapäishoito.....	11
3.1.7 Perhehoito.....	12
3.1.8 Asunnonmuutostyöt	12
3.2 Monimuotoista perhe-elämää	13
3.3 Tukea liikkumiseen ja hyvinvointiin	13
3.3.1 Kuljetuspalvelut.....	13
3.3.2 Apuvälinepalvelut.....	14
3.3.3 Tulkkauspalvelut	14
3.3.4 Tulkitsemis- ja avustajapalvelut.....	15
4 Perusturva arjen elämässä	15
4.1 Terveys- ja kuntoutuspalvelut auttavat omaehtoisempaan elämään.....	15
4.1.1 Kuntoutus.....	16
4.1.2 Terveysten- ja sairaudenhoito	16
4.1.3 Hoitotarvikejakelu.....	17
5 Koulussa, opiskelussa ja työelämässä.....	18
5.1 Koulu ja opiskelu	18
5.1.1 Varhaiskasvatus.....	18
5.1.2 Perusopetus.....	19
5.1.3 Toisen asteen opetus.....	21
5.1.4 Korkeakouluopetus	21
5.2 Työelämä.....	22
5.2.1 Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto.....	23
5.2.2 Oulun kaupungin kehityspalvelut yrityksille.....	23
5.2.3 Nuorten Ystävät -järjestö	23
6 Elämää vapaa-ajalla	24
6.1 Nuorisopalvelut vammaisnuorten tukena	24
6.2 Osallistuminen ja vapaaehtoistoiminta.....	25
6.2.1 Avustajakortti.....	25
6.2.2 Järjestöt, vapaa-sivistystyö ja yhteisöt.....	25
6.3 Kulttuuripalvelut kaikkien ulottuville	25
6.3.1 Kirjasto ja teatteri	26
6.4 Liikunta edistää hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä	26
7 Kohti esteetöntä Oulua	28
7.1 Tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen erilaiset kanavat	28
7.2 Saavutettava asiointi	29
7.2.1 Joukkoliikenne	29
7.2.2 Verkkoasiointipalvelut.....	29
7.2.3 Oulun Konttori, kaupunkilaispalvelut.....	30
7.3 Esteetön rakennettu ympäristö.....	30
7.3.1 Asemakaavoitus	30

7.3.2 Kadut	31
7.3.3 Julkiset rakennukset.....	32
7.3.4 Asuntorakentaminen	33
7.3.5 Rakennusvalvonta	34
Lähteitä ja linkkejä.....	35
LIITE 1: Erillinen liite Oulun vammaispoliittisen ohjelman toimenpide-ehdotuksista	36

Esipuhe

Tämä Oulun kaupungin vammaispoliittinen ohjelma on kolmas lajissaan. Ensimmäinen, Vammaispoliittinen ohjelma 2002–2004 oli Maarit Korjolan laatima ammatillisten opintojen opinnäytetyö ja perustui vuosina 1999–2000 tehtyihin postikyselyihin lautakunnilta, järjestöiltä ja evankelis-luterilaiselta seurakunnalta. Toinen, vuoden 2007 ohjelma, syntyi hallintokuntien, vammaisneuvoston ja järjestöjen yhteistyönä.

Monet asiat, eikä vähiten vuonna 2013 tapahtunut kuntaliitos, vaikuttivat siihen, että vuoden 2007 vammaispoliittinen ohjelma oli pahoin vanhentunut, kun syksyllä 2014 käynnistettiin uuden ohjelman laadintaa. Työ pääsi kunnolla alkuun vasta keväällä 2015, jolloin hallintojohtaja Ari Heikkinen kutsui koolle laajan työryhmän ohjelmaa työstämään. Mukaan kutsuttiin runsaat 30 edustajaa kaupungin palvelualueilta ja liikelaitoksista, viranomaisista sekä sosiaali- ja terveysalan järjestöistä. Edustettuina olivat myös korkea-asteen ja ammatillinen koulutus. Työryhmä piti vaihtelevissa kokoonpanoissa vuoden aikana viisi kokousta, joissa sovittiin vammaispoliittisen ohjelman keskeiset linjaukset ja koottiin eri osapuolien tuottamaa materiaalia.

Korkeakouluharjoittelija Paula Salmu kokosi joulukuusta 2015 helmikuun 2016 loppuun kestäneen työrypeamansa aikana vammaispoliittisen ohjelman ensimmäisen luonnoksen. Helmikuun lopulla järjestettiin etenkin sosiaali- ja terveysalan järjestöille tarkoitettu seminaari, jossa osallistujat ohjeistivat luonnoksen jatkomuokkausta. Keväällä 2016 luonnos lähti lausunnoille kaupungin palvelualueille, joilta saatiin tärkeää palautetta ja lisätietoa.

Nyt käsillä oleva vammaispoliittinen ohjelma on lopputulos edellä kuvatusta prosessista.

Oulun kaupungin vammaisneuvosto kiittää jokaista tässä työssä mukana ollutta henkilöä ja tahoa innostuneesta ja hyvin sujuneesta yhteistyöstä. Erityisen rohkaisevana vammaisneuvosto on kokenut sen, että vammaiset oululaiset halutaan huomioida ja että vammaisnäkökulman merkitys tunnustetaan kaikessa kaupungin suunnittelussa ja toiminnassa.

Oulussa 1.10.2016

Lasse Jalonen

Oulun kaupungin vammaisneuvosto

1 Johdanto

Vammaisilla ihmisillä on oikeus itsenäiseen sekä hyvään ja mielekkääseen elämään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti. Oulun kaupungin vammaispoliittisen ohjelman tavoitteena on edistää vammaisten oululaisten yhdenvertaisuutta ja tasavertaista osallisuutta yhteiskunnan toimintaan. Ohjelmalla pyritään vaikuttamaan vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden ja omaehtoisen elämän toteutumiseen, esteettömän rakennetun ympäristön syntyamiseen ja palvelujen saavutettavuuteen.

Vammaispoliittisessa ohjelmassa on kaksi osaa. Ensimmäinen on tekstiosa, jossa kuvataan Oulun kaupungin vammaispolitiikan perusteita ja toteutuksen nykytilaa. Toinen osa on liite, johon on koottu konkreettisia, suurempia ja pienempiä, toimenpide-ehdotuksia oululaisten vammaisten itsenäisen elämän ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Kumpikin osa on pyritty rakentamaan kuntalaisen näkökulmasta eri elämäntilanteiden mukaan pikemmin kuin kaupungin hallinnon näkökulmasta. Liiteosaa on tarkoitus päivittää sitä mukaa, kun uusia tarpeita ja niiden edellyttämiä toimenpiteitä havaitaan tai kirjattuja toimenpiteitä toteutetaan.

Vammaispoliittisen ohjelman kautta viedään valtakunnallisen vammaispoliittisen ohjelman ([VAMPO 2010–2015](#)) linjauksia paikallistason suunnitteluun ja päätöksentekoon. Ohjelma myös selkiyttää sitä, miten [Kaupunkistrategian Oulu 2020](#) arvoperusta Rohkeus, Reiluus ja Vastuullisuus tulee huomioida oululaisessa vammaispolitiikassa. Vammaispoliittinen ohjelma on myös luonteva jatko vuonna 2015 valmistuneelle [Oulun kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelmalle](#).

Vammaispoliittinen ohjelma on tarkoitettu tiedonlähteeksi ja työkaluksi

- vammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen
- Oulun kaupungin päättäjille, viranhaltijoille ja työntekijöille
- järjestöille ja yhteisöille
- palvelujen tarjoajille ja tuottajille
- kaikille oululaisille.

2 Vammaispolitiikan ohjaaminen

Vammaispolitiikkaa ohjaavat Suomen kansallinen lainsäädäntö, kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja EU:n perusoikeusjärjestelmä. Lisäksi vammaispolitiikkaa ohjataan erilaisilla valtakunnallisilla ja alueellisilla ohjelmilla, esimerkiksi Suomen vammaispoliittisella ohjelmalla, kuntakohtaisilla vammaispoliittisilla ohjelmilla sekä periaate- ja toimenpidelinjauksilla.

2.1 Vammaisuus ja siihen suhtautuminen

Näkökulmasta riippuen vammaisen ihminen asemoidaan eri tavalla. Aiemmin vammaisuutta tarkasteltiin lähinnä lääketieteellisenä tai sosiaalisena kysymyksenä. Sitten vammaisuutta on alettu tarkastella oikeudellisena kysymyksenä, jolloin painotetaan, että vammaisen henkilö on kansalainen ja itsenäinen toimija. Vammaiset henkilöt ovat tavallisia ihmisiä, joilla vamma on yksi ominaisuus muiden joukossa. (Gustafsson, 2012; Katsui, 2005)

Nykyisin vammaisuutta tarkastellaan laajemmin ja vammaisuuden määritelmän nähdään olevan sidoksissa aikaan, paikkaan, vallitsevaan kulttuuriin ja arvomaailmaan sekä yhteiskunnassa vallitsevaan tilanteeseen. Tämän myötä nykyisen vammaispolitiikan painopiste on siirtynyt toimenpiteisiin, joilla tavoitellaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja yhteiskunnallista osallisuutta. (Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006)

Tässä ohjelmassa vammaisella henkilöllä tarkoitetaan [vammaispalvelulain \(1987/380\)](#) mukaisesti henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoritua tavanomaisista elämän toiminnoista. Lähtökohtana on käsitys vammaisuudesta yksilön rajoitusten ja ympäristön suhteesta syntyvänä tilana, jossa vammaisen toimintamahdollisuudet ovat muita kuntalaisia enemmän riippuvaisia ympäristön rakenteista ja palvelujen saatavuudesta. Tästä johtuen välttämättömien erityispalvelujen ja tukitoimien kohtuullisen saamisen turvaaminen on yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta erityisen tärkeää.

Jotta vammaiset henkilöt voivat yhdenvertaisesti osallistua yhteiskunnan eri osa-alueiden toimintoihin, yhteiskunnan tulee olla asenteellisesti avoin ja kaikkien saavutettavissa. Sen tulee antaa vammaisille henkilöille yhdenvertaiset mahdollisuudet elämänhallintaan ja tukea työ- ja toimintakykyä sekä itsenäistä suoriutumista.

2.2 Vammaisten asemaan vaikuttavia säädöksiä ja muita dokumentteja

[YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus](#) ja sen valinnainen pöytäkirja tulivat Suomen osalta voimaan 10.6.2016. Yleissopimus on oikeudellisesti sitova kansainvälinen asiakirja, jonka tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden

ihmisarvon kunnioittamista. Yleissopimuksessa korostetaan myös itsemääräämisoikeutta, johon kuuluu vapaus tehdä valintoja. Syrjintä vammaisuuden perusteella on kielletty. Syrjintää on myös se, jos vammaiselta henkilöltä evätään hänen tarvitsemansa kohtuulliset mukautukset.

Yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan myötä vammaiset henkilöt yksilöinä tai ryhmänä voivat tehdä valituksen YK:n vammaisten oikeuksien komitealle kokiessaan, ettei sopimusta ole heidän kohdallaan noudatettu. Ensin on kuitenkin käytettävä kansalliset valituskeinot.

Yleissopimuksen toimeenpanoa eri hallinnonaloilla ja -tasoilla koordinoi kansallinen koordinaatiomekanismi, joka korvaa valtakunnallisen vammaisneuvoston.

Ihmisoikeudet on kirjattu myös [Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen](#) ja EU:n perusoikeusjärjestelmään. Suomen kansallisessa lainsäädännössä ne on kirjattu [perustuslakiin](#). Sen mukaan syrjintä vammaisuuden perusteella on kielletty. Laissa edellytetään paitsi syrjivien käytäntöjen poistamista, myös aktiivista toimintaa yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Gustafsson, 2012)

Sosiaali- ja terveysministeriö on uudistamassa vammaislainsäädäntöä. Tarkoitus on yhdistää nykyinen [vammapalvelulaki \(380/1987\)](#) ja [kehitysvammalaki \(519/1977\)](#) uudeksi vammaispalveluja koskevaksi erityislaki. Se tulisi täydentämään [sosiaalihuoltolaki \(1301/2014\)](#). Vuonna 2015 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki kieltää kaikenlaisen syrjinnän mm. vammaisuuden perusteella. Vammaisten henkilöiden tarvitsemaan terveydenhuoltoon ja lääkinälliseen kuntoutukseen sovellettaisiin [terveydenhuoltolaki \(1326/2010\)](#). Uutta vammaispalvelujen erityislaki sovellettaisiin henkilöön, joka tarvitsee pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen johdosta välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea tavanomaisessa elämässä suoriutumiseen. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2019.

[Linkki vammaislainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportista annettuihin lausuntoihin.](#)

Parhaillaan meneillään oleva SOTE-uudistus tuo mukanaan merkittäviä muutoksia myös vammaispolitiikkaan. Kesällä 2016 julkistettu lakiluonnos sisältää mm. maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain, maakuntien rahoituslain ja kuntien peruspalvelujen valtiosuuslain. Tavoitteena on perustaa uudet maakunnat 1.7.2017 alkaen ja siirtää sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu kunnilta maakunnille 1.1.2019. Lakiuudistuksen etenemisestä tiedotetaan [sosiaali- ja terveysministeriön](#) verkkosivuilla.

[Suomen vammaispoliittisessa ohjelmassa](#) luodaan suuntaa alueelliselle ja kunnalliselle vammaispolitiikalle. Sen tavoitteena on kestävä vammaispolitiikka ja yhteiskunnan monimuotoisuuden hyväksyminen. Tämä tarkoittaa syrjinnän torjumista sekä esteettömyyden ja saavutettavuuden vahvistamista. Vammaispolitiikan toteuttamisen tulee näkyä kaikessa päätöksenteossa ja suunnittelussa. Lähtökohtana tulee olla kaikille kansalaisille tarjottavat riittävät oikea-aikaiset peruspalvelut, tarvittavat apuvälinepalvelut sekä toimiva teknologia. Vammaispolitiikka tähtää yksilön sopeuttamisen sijasta arvo- ja asennemuutokseen sekä rakenteiden, olosuhteiden ja toimintatapojen kehittämiseen. (Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006)

[Oulun vammaisneuvosto](#) on Oulun kaupungin ja sen alueella asuvien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden sekä heidän järjestöjensä ja läheistensä yhteistyöelin. Vammaispalvelulaki ([Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987](#)) antaa kunnille mahdollisuuden asettaa vammaisneuvoston. Uuden kuntalain ([410/2015](#)) mukaan kunnalla on velvollisuus perustaa vammaisneuvosto. Tältä osin uusi kuntalaki tulee voimaan 1.6.2017. Vammaisneuvosto ei ole virallinen kunnan toimielin vaan yhteistyöfoorumi ja kuulemis- ja vaikuttamiskanava.

Vammaisneuvosto edistää vammaisyhdistysten, viranomaisten ja päätöksentekijöiden yhteistyötä vammaisia koskevissa kysymyksissä Tieto kulkee molempiin suuntiin: vammaisneuvosto tuo esiin havaitsemiaan epäkohtia ja vammaisneuvosto osallistetaan suunnitteluun ja päätöksentekoon eri palvelualueilla.

Oululaista vammaispolitiikkaa ohjaavia asiakirjoja

- [Suomen vammaispoliittinen ohjelma 2010-2015](#)
- [Kaupunkistrategia Oulu 2020](#)
- [Oulun kaupungin toiminnallisen tasa-arvon suunnitelma 2015-2016](#)
- [Oulun kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelma 2015-2016](#)
- [Oulu – Passeli kaupunki kaikille. Rakennetun ympäristön esteettömyysstrategia ja toimintaohjelma 2020](#)
- [Rakennusvalvonnan esteettömyyskortit, katso kohta "Esteettömyys"](#)
- [Palvelujen järjestämishjelma 2015-2017](#)
- [Maankäytön toteuttamishjelma 2013-2018](#) (sisältää asuntopoliittisen ohjelman)
- [Kotini on täällä, Kotouttamishjelma 2013-2017](#)
- [Oulun kaupungin hyvinvointikertomus 2013-2016](#)
- Oulun kaupungin vammaispoliittinen ohjelma

Vammaispolitiikkaa ohjaavaa lainsäädäntöä

- [Perustuslaki 731/1999](#)
- [Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014](#)
- [Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987](#)
- [Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/759](#)
- [Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977](#)
- [Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/988](#)
- [Sosiaalihuoltolaki 1301/2014](#)
- [Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000](#)
- [Viittomakielilaki 359/2015](#)
- [Terveysturvalaki 1326/2010](#)
- [Laki kotouttamisen edistämisestä 1386/2010](#)
- [Kuntalaki 410/2015](#)
- [Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999](#)
- [Maankäyttö ja rakennusasetus 1999/895](#)
- Suomen rakentamismääräyskokoelma
 - [F1 Esteetön rakennus, määräykset ja ohjeet](#)
 - [F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus, määräykset ja ohjeet](#)

- [G1 Asuntosuunnittelu, määräykset ja ohjeet](#)

Muita vammaispolitiikkaa ohjaavia asiakirjoja

- [Verkkosisällön saavutettavuusohje \(WCAG\) 2.0](#)
- [Joukkoliikenteeseen liittyviä esteettömyysmääräyksiä, -ohjeita ja -suosituksia](#)

Valtakunnallisen vammaisneuvoston sivulle kohtaan [vammaisia koskevaa lainsäädäntöä](#) on koottu kattava linkkikokoelma vammaisia koskevasta lainsäädännöstä.

3 Oikeus omaehtoiseen elämään

Vammaisella henkilöllä omaehtoisen elämän edellytykset muodostuvat esteettömästä ympäristöstä, elämäntilanteita vastaavista asumisen ja liikkumisen ratkaisuista, mahdollisuudesta päättää perhe-elämästään, kommunikoinnista, tiedonsaannista ja viestinnästä sekä yhdenvertaisesta asioinnista muiden kanssa. (VAMPO 2010–2015)

Yhteiskunnan vammaisille henkilöille kohdentamat palvelut ja tukitoimet ovat välttämättömiä itsenäisen elämän ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollistajia. Kunnalla on ensisijainen vastuu palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä. Oulussa niitä tuottavat sosiaali-, terveys-, varhaiskasvatus-, opetus-, kulttuuri-, liikunta- ja yhdyskuntatoimi. Tästä johtuen palvelujärjestelmä kokonaisuudessaan saattaa näyttäytyä palveluja käyttävälle sekavana ja hajanaisena.

Palveluiden suunnittelussa on tärkeää huomioida, että vammaiset ovat heterogeeninen joukko. Vammaisuus merkitsee eri asioita henkilöstä ja hänen elämäntilanteestaan riippuen. Vammaisten joukossa on myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevia, kuten maahanmuuttajat. He tarvitsevat mahdollisesti erityisiä tukipalveluja, joiden järjestämisessä kieli- ja kulttuuritaustan huomioimisella on suuri merkitys. (Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006; Heino 2015)

Oulun kaupungin sosiaali- ja perhepalveluiden sivuilta löytyy vammaisuuteen liittyen linkkejä neuvontaa antaviin yksiköihin sekä oikopolkuja eri palveluiden omille nettisivuille.

<http://www.ouka.fi/oulu/vammaisuus>

Oulun alueella toimii lukuisia valtakunnallisia ja alueellisia vammaisjärjestöjä, jotka tarjoavat vammaisille ja heidän läheisilleen henkilökohtaista tukea, vertais- ja vapaaehtoistoimintaa. Järjestöt toimivat myös vammaisten henkilöiden vaikutuskanavana paremmin kohdentuvien palveluiden saamiseksi sekä vammaisten oikeuksia koskevan tietoisuuden lisäämiseksi. [Linkki Oulun alueella toimivien järjestöjen yhteystietoihin](#)

3.1 Oikeat palvelut mahdollistavat sujuvan arjen

Oulun kaupungin peruspalvelut on tarkoitettu kaikille oululaisille. Jos valtaväestön ehdoilla rakennetut palvelut eivät ole vammaiselle henkilölle riittäviä tai sopivia, niitä täydennetään vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla ja tukitoimilla.

Vammaispalvelulain mukaan vammaispalvelujen järjestäminen ja taloudellisten tukitoimien myöntäminen vaikeasti vammaisille henkilöille on kunnan velvollisuus.

Vammaispalveluasetuksen mukaan palvelut ja tukitoimet tulee järjestää siten että ne tukevat omatoimista suoriutumista. Palveluja on myös järjestettävä siinä laajuudessa ja muodossa kuin vammaiset henkilöt niitä tarvitsevat.

Vaikeavammaisilla henkilöillä on subjektiivinen oikeus kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluviin palveluihin. Kun asiakas täyttää niiden myöntämiskriteerit, palvelun tai tukitoimen antamista ei voida evätä. Subjektiivisen oikeuden piiriin kuuluvat kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, palveluasuminen, päivätoiminta, henkilökohtainen apu, asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet. (Vammaispalvelujen käsikirja)

Määrärahasidonnaisia palveluita ja tukitoimia voidaan myöntää kaupungin määrärahojen puitteissa. Vammaisella henkilöllä ei ole niihin subjektiivista oikeutta, vaan määräraha kohdennetaan harkintaa käyttäen vaikeimmassa tilanteessa oleville hakijoille. Määrärahasidonnaisiin palveluihin ja tukitoimiin kuuluvat kuntoutusohjaus, sopeutumisvalmennus, korvaus päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavista välineistä, koneista ja laitteista, ylimääräiset vaatekustannukset ja erityisravintokustannukset sekä päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet. (Vammaispalvelujen käsikirja). Myös vammaispalvelulakiin perustuva auton hankinta-avustus on määrärahasidonnainen tukitoimi.

3.1.1 Palveluohjausyksikkö ja palvelusuunnitelma

[Palveluohjausyksikkö](#) myöntää vammaisille, kehitysvammaisille, ikäihmisille ja mielenterveyskuntoutujille kotiin annettavia kotona asumista tukevia sosiaalipalveluita, asumispalveluita ja hoivapalveluita. Palveluohjausyksikössä arvioidaan asiakkaan palvelutarpeet, tehdään [palvelusuunnitelma](#) sekä päätökset asiakkaan tarvitsemista palveluista. Palvelusuunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan ja aina, kun vammaisen henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia.

3.1.2 Henkilökohtainen apu

[Henkilökohtaisella avulla](#) tarkoitetaan toisen ihmisen antamaa apua niissä tavanomaisen elämän toimissa, joista henkilö ei vammaan tai sairauden vuoksi selviä itse. Henkilökohtainen apu on vaikeavammaisen ihmisen itsenäisen elämän mahdollistaja, johon on vammaispalvelulain mukainen subjektiivinen oikeus. (Vammaispalvelujen käsikirja)

Oulussa erityisryhmien palveluohjaus myöntää henkilökohtaista apua kodin ulkopuoliseen avustamiseen vähintään 30 tuntia kuukaudessa. Henkilökohtaista apua myönnetään ensisijaisesti työnantajamallilla. Tässä mallissa Oulun kaupunki toimii useimpien asiakkaiden avustajan palkan sijaismaksajana. Työnantajamalli ei sovellu kaikille asiakkaille. Näille asiakkaille henkilökohtaista apua myönnetään ostopalveluna. Myös osa henkilökohtaisten avustajien sijaisuuksista on myönnetty ostopalveluina.

3.1.3 Palveluasuminen

Palveluasumista voidaan järjestää vammaispalvelulain, kehitysvammalain ja sosiaalihuoltolain nojalla.

- Vammaispalvelulain nojalla vaikeavammaisille myönnettäviä asumispalveluita toteutetaan eri tavoin. Asumispalvelut voivat olla kotiin myönnettävää henkilökohtaisen avustajan tai avustajien antamaa tukea, kotihoitoa, omaishoidontukea tai yksityisiltä palveluntuottajilta ostettua tukea. Tuki voi koostua myös edellä mainittujen palveluiden yhdistelmästä. Myös vammaisasiakkaiden palveluasumista voidaan hankkia ostopalveluina.
- Kehitysvammalain nojalla myönnettäviä asumispalveluita annetaan asumispalveluyksiköissä. Niiden yhteydessä voi olla myös ns. "satelliittiasuntoja". Näissä vammaisen henkilö asuu kotona ja saa tarvittavia palveluita asumispalveluyksiköistä. Kotona asuville kehitysvammaisille voidaan myöntää myös avohuollon ohjausta ja muita avohuollon palveluita. Asumispalveluita hankitaan myös ostopalveluina.
- Sosiaalihuoltolain nojalla myönnettävää tehostettua palveluasumista myönnetään palveluohjauksen toimesta osto- ja omana palveluna. Oulun palvelukotisäätiö tarjoaa ikäihmisten asumista palvelutaloissa, jotka sijaitsevat keskustassa, Tuirassa, Koskelassa ja Maikkulassa. Oulussa on lisäksi yksityisiä palvelutaloasuntoja ja senioritaloja.

Lisätietoja [asumisen palveluista](#) on Oulun kaupungin nettisivuilla.

3.1.4 Kotihoito

[Kodissa asumista tuetaan](#) Oulussa kotipalvelun, kotisairaanhoidon ja erilaisten tukipalveluiden avulla. Apu voi olla ateriapalvelua, kotipalvelua, kotisairaanhoidtoa tai esimerkiksi turvapuhelin- tai yöpartiopalvelua. Palveluja järjestetään sosiaalihuoltolain, vammaispalvelulain, kehitysvammalain ja kansanterveystalain nojalla. Palvelun tuottajina toimivat Oulun kaupunki ja kotipalvelua tai hoiva- ja sairaanhoitopalveluita tarjoavat yksityiset yritykset. Maksut määräytyvät lain, palvelujen laajuuden, asiakkaan tulojen ja perheen koon mukaan.

3.1.5 Omaishoito

[Omaishoidontuen](#) avulla tuetaan pitkäaikaissairaiden, vanhusten ja vammaisten kotona tapahtuvaa hoitoa. Oulussa omaishoidontuen myöntää alle 65-vuotiaille erityisryhmien palveluohjaus ja yli 65-vuotiaille ikäihmisten palveluohjaus.

3.1.6 Tilapäishoito

[Tilapäishoito](#) on vuorohoidon, omaishoitajan vapaan aikaisen hoidon tai muusta syystä tarvittavan lyhyen hoitajakson järjestämistä. Tilapäishoidon asiakkaita voivat olla henkilöt, joiden päivittäisissä toimissa tarvittava toimintakyky on heikentynyt. Heitä voivat olla esimerkiksi

fyysisesti vammaiset, kehitysvammaiset, dementiaa sairastavat ja mielenterveyskuntoutujat. Tilapäishoidon tarkoituksena on suoda levähdystauko läheistään hoitaville omaisille ja näin tukea heidän jaksamistaan. Tilapäishoitoa järjestetään tilapäishoidon yksiköissä, laitoksissa tai perhehoitona. Omaishoitajan lakisääteisen ja harkinnanvaraisen vapaan aikaista hoitoa järjestetään Oulun kaupungissa myös palvelusetelillä.

3.1.7 Perhehoito

[Perhehoito](#) on suunnattu kehitysvammaisille ja ikäihmisille. Se on joko pitkäaikaista tai lyhytaikaista hoitoa, huolenpitoa ja asumisen järjestämistä kotona tai kodin ulkopuolisessa yksityiskodissa. Perhehoito antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuuden hyvään elämään perheessä ja läheisiin ihmissuhteisiin.

3.1.8 Asunnonmuutostyöt

Vaikka uudisrakentamisen tavoitteena on muunneltavien, esteettömien ja asukkaan omatoimisuutta tukevien asuntojen riittävä tarjonta, asunnon muutostöiltä ei kuitenkaan aina voi välttyä. Asukkaan lähtökohdista suunnitellut ja toteutetut muutostyöt tukevat vammaisen henkilön omatoimista asumista, tekevät arjen turvallisemmaksi ja edistävät yhdenvertaista oikeutta omaehtoiseen elämään.

Pienimuotoisia [asunnonmuutostöitä](#) voidaan tehdä joko vammaispalveluina, lääkinnällisenä kuntoutuksena tai sosiaalihuoltolain perusteella. Näistä sosiaalihuoltolain mukaiset muutostyöt ovat tulosidonnaisia. (Vammaispalvelujen käsikirja)

- Vammaispalvelulain mukaisina asunnonmuutostöinä tehdään esimerkiksi kulkuväylien kovetuksia ja levennyksiä, pyörätuoliluiskia, kynnysten madalluksia, poistoja ja luiskaamisia sekä wc:n, pesuhuoneen ja keittiön muutostöitä. Muutostyöt tehdään olemassa oleviin tiloihin. Vammaispalvelulain nojalla ei tehdä peruskorjausta. Uudisrakennuksessa voidaan korvata ne rakennusratkaisut, jotka ovat vamman kannalta välttämättömiä ja kalliimpia kuin normaaliratkaisut. Oulussa asunnonmuutostyöt haetaan vammaispalvelusta oman alueen sosiaalityöntekijältä.
- Läkinnällisenä kuntoutuksena tehdään esimerkiksi pienimuotoisia kynnysten poistoja, kahvojen asennuksia ja sänkyjen korotuksia.
- Sosiaalihuoltolain mukaisia asunnonmuutostöitä tehdään lähinnä vain vanhuksille. Tiukkojen tulorajojen ja määrärahojen vuoksi muutostyöt ovat suhteellisen vähäisiä.
- Valtion asuntorahaston myöntämää vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustusta voidaan Oulussa hakea teknisestä keskukselta.

3.2 Monimuotoista perhe-elämää

Vammaisella ihmisellä on oikeus parisuhteeseen ja oman perheen perustamiseen. Perheille suunnatut palvelut tulee toteuttaa vammaisen henkilön ja hänen läheistensä tarpeista käsin. Vammaisilla vanhemmilla on oikeus perheille suunnattuun tukeen ja palveluihin. Lapsiperheissä perheen ja työn yhteensovittaminen on haasteellista niin vammaisille vanhemmille kuin vammaisen lapsen vanhemmille. Vammaisperheiden tuki- ja palveluverkoston muodostavat eri toimijat. Palvelun tuottajien joustava ja saumaton yhteistyö on edellytys perheiden saamille toimiville palveluille ja tuelle. (VAMPO 2010–2015)

[Oulun varhaiskasvatussuunnitelma 2013–2015](#) koskee kaikkia lapsiperheitä. Siinä korostetaan lapsen ja perheen hyvinvointia edistävää kasvatuskumppanuutta. Varhaiskasvatuksen lähtökohdaksi huoltajat ja lapsen kasvatukseen osallistuvat laativat varhaiskasvatussuunnitelman, johon sisällytetään lapsen tuen tarpeiden määrittely.

Kynnys ry on kerännyt nettisivuilleen vammaisille ja pitkäaikaissairaille kohdennettua [vanhemmuuden tukemiseen tarkoitettua materiaalia](#).

3.3 Tukea liikkumiseen ja hyvinvointiin

3.3.1 Kuljetuspalvelut

Kuljetuspalveluita tuotetaan vammaispalvelulain, kehitysvammalain ja sosiaalihuoltolain nojalla. Kehitysvammalain perusteella järjestetään päivätoiminnan kuljetuspalveluja. Vammaispalvelulain nojalla järjestetään vaikeavammaisten asiointiin, virkistykseen, työssäkäyntiin ja koulutukseen liittyviä kuljetuspalveluita. Sosiaalihuoltolain nojalla kuljetuspalveluita tuotetaan lähinnä ikäihmisille kohdennettuina tukipalveluina. Vammaispalvelulain mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle tarvittaessa kuljetuspalveluihin liittyvät saattajapalvelut. (Vammaispalvelujen käsikirja)

Oulussa kuljetuspalvelut tilataan [Matkapalvelukeskuksen](#) kautta yhdestä puhelinnumerosta ympäri vuorokauden. Kuljetukset toteutetaan Oulun teknisen liikelaitoksen (Tekli) autoilla, Palvelulinja Onnilla, ns. päiväautoilla, takseilla ja invatakseilla. Matkapalvelukeskus reitittää ja tarvittaessa yhdistää samalta suunnalta ja samaan suuntaan kohdentuvat matkat.

Palvelulinja Onni on julkista, valmiiksi reititettyä, yleistä joukkoliikennettä ja siinä on erityisesti otettu huomioon ikääntyneiden ja toimintaesteisten henkilöiden tarpeet. Tavoitteena on lisätä esteettömiä kulkumahdollisuuksia, parantaa kuljetuspalveluja kaupunkialueella sekä järkipäristää yhteisten varojen käyttöä.

3.3.2 Apuvälinepalvelut

Apuvälinepalvelut on tarkoitettu niille vammaisille oululaisille, joilla on vaikeuksia selviytyä päivittäisestä elämästä ilman kyseistä välinettä. Apuvälinearvio tehdään usein eri ammattiryhmien yhteistyönä ja yksilöllisesti joko lainaamossa, asiakkaan kotona tai apuvälineen hankintapaikassa. Erikoissairaanhoidon vastaa muun muassa lasten ja aistivammaisten (näkö-, kuulo- tai puhevammaisten) apuvälineistä sekä sähköpyörätuolien ja ympäristönhallintalaitteiden lainauksesta. Kansanterveyslain nojalla apuvälineiden lainaaminen on maksutonta.

Apuvälinearviota tehtäessä ja välineitä hankittaessa vammaisen henkilön asiantuntemusta omasta vammastaan ei pidä ohittaa. Vammaisten asiakkaiden aito kuuleminen on edellytys yhdenvertaisuuden toteutumiseksi ja sille, että vammaisen henkilö voi käyttää apuvälineitä jotka mahdollisimman hyvin palvelevat käyttäjänsä.

Apuvälineiden lainaus tapahtuu [Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin apuvälinekeskuksesta](#).

- Perusterveydenhuollon perusapuvälineiden arviointi ja luovutus tapahtuu apuvälinelainaamon kautta, jolloin lähetettä ei tarvita.
- Vaativien apuvälineiden arviointiin tarvitaan lähete, mikäli kyseessä on henkilön ensimmäinen apuvälinetarve.
- Apuvälineiden uusinnat onnistuvat ottamalla yhteyttä apuvälinekeskukseen.
- Apuvälineiden huolto ja korjaus tapahtuvat ottamalla yhteyttä suoraan apuvälinekeskuksen huoltoyksikköön tai lainaamoon.

Vaikeavammaisilla on subjektiivinen oikeus vammaispalvelulain nojalla myönnettäviin, asuntoon kiinteästi asennettaviin apuvälineisiin ja laitteisiin. Vammaispalvelulain nojalla voidaan lisäksi antaa avustusta harkinnanvaraisesti myönnettävien päivittäisistä toimista selviytymiseen tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankintaan. Näitä laitteita ovat esimerkiksi pyykinpesukone, auto tai auton apuvälineet. Mainittuja laitteita voidaan myös antaa asiakkaalle lainaksi.

3.3.3 Tulkkauspalvelut

[Tulkkauspalveluun](#) ovat oikeutettuja kuulonäkövammaiset, kuulovammaiset ja puhevammaiset henkilöt jotka vammansa vuoksi tarvitsevat tulkkausta. Tulkkauksen tarve voi liittyä asiointiin, opiskeluun, työssä käymiseen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä harrastamiseen ja virkistykseen Tulkkipalvelujen järjestämisvastuu on [KELA](#):lla. (Vammaispalvelujen käsikirja)

[Lain vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista 133/2010](#) perusteella kuulonäkövammaisella henkilöllä on mahdollisuus saada tulkkauspalvelua vähintään 360 ja kuulo- tai puhevammaisella henkilöllä vähintään 180 tuntia kalenterivuoden aikana.

3.3.4 Tulkitsemis- ja avustajapalvelut

Lapsella on oikeus kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa. Kommunikointi ja vuorovaikutus ovat edellytys lapsen oppimiselle ja kehittymiselle. [Tulkitsemispalvelun](#) tavoitteena on, että toiset lapset ja lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Koulussa ja opetuksessa annettavasta tulkitsemispalvelusta vastaa sivistystoimi. (Vammaispalvelujen käsikirja)

[Perusopetuslain](#) 31 §:n mukaan vammaiselle ja muulle tukea tarvitsevalle oppilaalle kuuluvat opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet. Palvelut kuuluvat sekä esi- että perusopetukseen.

Palveluiden tarkoituksena on taata lapsen kasvun ja oppimisen perusedellytykset sekä mahdollisimman esteettömät oppimisympäristöt. Tavoitteena on edistää lapsen kehitystä ja oppimista sekä mahdollistaa vuorovaikutus ja osallisuus kaikkina työpäivinä. Koulussa perusopetuslain mukainen avustajapalvelu on ensisijainen palvelu suhteessa vammaispalvelulain mukaiseen henkilökohtaiseen apuun.

Avustajan tai koulunkäynnin ohjaajan päätehtävä on lapsen tai nuoren tukeminen. Avustajapalvelun tavoitteet riippuvat oppilaan tarpeista ja tavoitteista. Tavoitteena voi olla oppilaan omatoimisuuden ja itsenäisen selviytymisen tukeminen, saavutettavan oppimateriaalin valmistaminen tai oppilaan avustaminen liikkumisessa, ruokailussa tai wc-käynneissä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko opetusryhmälle.

4 Perusturva arjen elämässä

Arkinen perusturva rakentuu kunnan peruspalveluista sekä vammaispalvelulain ja kehitysvammalain mukaisista palveluista ja tukitoimista. Tässä luvussa tarkastellaan lähinnä terveyden- ja sairaanhoitoon sekä kuntoutukseen liittyviä palveluja.

4.1 Terveys- ja kuntoutuspalvelut auttavat omaehtoisempaan elämään

Oulun kaupungin hyvinvointipalvelut koostuvat ikäihmisten hyvinvoinnin, sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveystalouden vastuualueista. Hyvinvointipalvelut rakentuvat kotona ja arjen ympäristössä tapahtuvasta tuesta ja palveluista, matalan kynnyksen palveluista, monialaisista ja monitoimijaisista hyvinvointikeskuksen palveluista sekä kaikkien oululaisten yhteisistä erityispalveluista. Palvelutarjontaa täydennetään sähköisillä palveluilla.

4.1.1 Kuntoutus

Kuntoutus-käsite kattaa laajasti erilaisia toimintoja. Puhutaan muun muassa lääkinnällisestä, toimintakykykuntoutuksesta, ammatillisesta, sosiaalisesta, kasvatuksellisesta, liikunnallisesta, apuväline- ja mielenterveyskuntoutuksesta. On vaikea määrittellä rajaa sille mikä on kuntoutusta ja mikä ei. Monialaisessa kuntoutuksessa vastuu jakautuu monelle. Tämä voi johtaa siihen, että mikään taho ei tunnista ensisijaista vastuutaan kuntoutuksesta. Kuntoutujalle taas palveluiden yhteensovittamisella on suuri merkitys. Siksi hänen tulee saada selkeä käsitys kokonaisvaltaiseen kuntoutussuunnitteluun ja asiakkaan oikeuksiin perustuvista palveluista. (Järvikoski, 2013; VAMPO 2010–2015)

Kuntoutuspalveluita vammaisen henkilö voi saada muun muassa terveyskeskuksen, yliopistosairaalan, Kansaneläkelaitoksen, valtion tai vakuutusyhtiön kautta. Kuntoutusta saa yksilöllisen [kuntoutussuunnitelman](#) perusteella. Se on kuntoutumisen kokonaisjärjestelyjen tueksi laadittu [palvelusuunnitelmaan](#) pohjautuva asiakirja. Kuntoutussuunnitelma laaditaan yhdessä lääkärin, asiakkaan ja/tai hänen huoltajansa kanssa. (Vammaispalvelujen käsikirja)

Mielenterveyskuntoutujien asema Oulussa vaihtelee, kuten heidän sairautensa laatukin. Lievimmin sairaat ovat usein työssäkäyviä tai työttömiä. Vakavimmin sairaat voivat olla pysyvästi tai tilapäisesti sairaala- tai laitoshoidossa. Heidän mahdollisuutensa selvitä jokapäiväisistä rutiineista ovat rajoitetut voimakkaan lääkityksen tai itse sairauden vuoksi. Siksi toimeentulon ja oman asunnon hankkiminen on melkein mahdotonta.

4.1.2 Terveysten- ja sairaudenhoito

Oulu on jaettu keskiseen, itäiseen, pohjoiseen ja eteläiseen [hyvinvointialueeseen](#).

- Keskisellä alueella palvelee Kontinkankaan hyvinvointikeskus
- Itäisellä alueella palvelevat Kiimingin ja Myllyjojan hyvinvointikeskukset
- Pohjoisella alueella palvelevat Haukiputaan ja Tuiran hyvinvointikeskukset.
- Eteläisellä alueella palvelevat Kaakkurin ja Oulunsalon terveysasema.

Lääkäreiden vaihtuvuus saattaa aiheuttaa ongelmia luottamuksellisen ja turvallisen hoitosuhteen muodostumiseen. Erikoissairaanhoidon asiakkaat hoidetaan Oulun yliopistosairaalassa ja kehitysvammaisten erityishoito Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin Tahkokankaan palvelukeskuksessa. Oululaisilla on mahdollisuus saada myös hankintakilpailutuksen kautta tuotettuja kotisairaalapalveluita. Oulussa toimii myös useita yksityisiä lääkäriasemia.

Terveystenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimitilojen ja niiden ympäristöjen esteettömyyteen, saavutettavuuteen ja oikeanlaiseen kommunikaatioon (esimerkiksi visuaaliseen ja auditiiviseen informaatioon) tulee kiinnittää erityistä huomiota.

4.1.3 Hoitotarvikejakelu

Tarvikkeita eräiden pitkäaikaisten sairauksien hoitoon ja seurantaan jaetaan vastikkeetta osana kaupungin terveydenhoitoa. Hoitovälineiden saamiseen tarvitaan lääkärin lähete.

5 Koulussa, opiskelussa ja työelämässä

Mahdollisuudet omatoimisuuteen ja osallisuuteen laajenevat merkittävästi kouluttautumisen myötä. Jokainen Suomessa vakinaisesti asuva lapsi on oppivelvollinen. Vammaisella lapsella ja nuorella tulee olla ensisijaiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet käydä koulua ja opiskella yhdessä ikätovereidensa kanssa. Hänellä tulee olla mahdollisuus kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti saada myös muuta kuin perusopetusta. Jos oppilaan koulunkäyntiä tai opiskelua ei kyetä riittävästi tukemaan yleistä koulutusjärjestelmää täydentävillä palveluilla, hänellä on oikeus saada koulutusjärjestelmään ja -ympäristöön sulautettua erityisopetusta. (Vammaispalvelujen käsikirja)

Vammaisten nuorten opiskeluun liittyviä joustotarpeita tulee huomioida aiempaa järjestelmällisemmin. Eri koulutus- ja opiskeluasteiden nivelvaiheessa annettavaan ohjaukseen tulee panostaa. Tuella tai sen puuttumisella voi olla kauaskantoiset vaikutukset nuoren elämään ja tulevaisuuteen. Ammatti-, lukio- ja korkeakouluopinnoissa yhdenvertaisuutta edistetään varmistamalla opiskelun sujumisessa tarvittavat palvelut. Myös opiskelumateriaalien tulee olla tarpeen mukaisesti saatavina esteettöminä ja saavutettavina. (VAMPO 2010–2015)

Työ tarjoaa ihmisille mahdollisuuden rakentaa omaa hyvinvointiaan. Työ on myös avain köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Siksi myös vammainen henkilö tulee huomioida avoimilla työmarkkinoilla ja hänellä tulee olla mahdollisuus palkkasuhteiseen ansiotyöhön. (VAMPO 2010–2015)

Vuoden 2015 alussa voimaan astunut [Yhdenvertaisuuslaki](#) (1325/2014) edellyttää ns. kohtuullisia mukautuksia työpaikoilla ja opiskelussa. Niillä tarkoitetaan tapauskohtaisesti toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta, ja joilla varmistetaan vammaisten ihmisten mahdollisuus käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullisten mukautusten epääminen on laissa kiellettyä syrjintää.

5.1 Koulu ja opiskelu

5.1.1 Varhaiskasvatus

Jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen vähintään 20 tuntia viikossa. Mikäli tarvetta on laajempaan viikkotuntimäärään, asiasta päätetään tapauskohtaisesti. Oululaisille lapsille tarjotaan varhaiskasvatusta ja esiopetusta perheen toiveiden mukaisesti pääsääntöisesti lähipalveluina, osana lapsen normaalia elämisen ympäristöä.

Lapsilla on erilaisia tarpeita saada tukea selviytyäkseen jokapäiväisistä arkielämän toiminnoista ja oppimisesta. Näihin yksiköllisiin tuen tarpeisiin vastataan erilaisilla tuen muodoilla osana lapsen

normaalia varhaiskasvatusta. Tarpeet, tuen muodot ja toteuttaminen kirjataan lapsen [varhaiskasvatussuunnitelmaan](#). Tukea suunnitellaan ja sen eri muotoja toteutetaan monialaisena yhteistyönä. Siihen osallistuvat lapsen kuntoutuksesta vastaavat henkilöt ja terveydenhuollon ammattilaiset yhdessä varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien kanssa. Resurssia voidaan ohjata sekä kunnalliseen että yksityiseen varhaiskasvatukseen mm. materiaaleihin, opetusjärjestelyihin, ryhmäkoon pienentämiseen tai avustajien palkkaamiseen. Tärkeässä roolissa tukea arvioitaessa, suunniteltaessa ja toteuttamisessa lapsiryhmien henkilöstön lisäksi ovat varhaiserityisopettajat.

Varhaiskasvatuspalveluiden tärkeä tehtävä lapsen oppimisen, kasvamisen ja huolenpidon lisäksi on tukea vanhempia kasvatustehtävässä. Yhteiset tapaamiset ja vanhempien osallistuminen kaikin tavoin päivittäiseen kanssakäymiseen ovat tärkeitä lapsen hyvinvoinnin ja myös kuntoutumisen edistämiseksi. Lapsen oppimispolkua suunniteltaessa ja siirryttäessä perusopetukseen mukaan tulevat myös opettajat ja oppilashuollon työntekijät.

5.1.2 Perusopetus

Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetus järjestetään Oulussa joko osana yleisopetusta tai alueellisissa pienryhmissä tai erityiskoulussa. Erityisopetus ja yleisopetus nähdään toisiaan täydentävinä toimintamalleina. Erityisopetusta kehitetään lähikouluperiaatteen ja alueellisen toimintamallin mukaisesti. Lähtökohtana on jokaisen lapsen oikeus opiskella oman alueensa lähikoulussa. Jos erilaiset joustavat tukijärjestelyt eivät riitä, erityinen tuki voidaan toteuttaa erityiskoulussa. Erityiskouluvaihtoehto harkitaan aina oppilaskohtaisesti.

Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet voidaan saavuttaa. Tähän pyritään [kolmiportaisen tuen](#) järjestelyjen avulla. Jokaisella oppilaalla on yleisen tuen ohella oikeus lakisääteiseen tehostettuun ja erityiseen tukeen. Tehostetun tuen toimet käynnistetään, kun oppilas tarvitsee opiskelussaan ja koulunkäynnissään säännöllistä, kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä tukea sekä useita tukimuotoja samanaikaisesti. Tehostettu tuki aloitetaan moniammatilliseen pedagogiseen arvioon pohjautuen. Tuki suunnitellaan yhteistyössä huoltajan ja oppilaan kanssa ja kirjataan oppimissuunnitelmaan. Jos tehostetun tuen oppilaskohtaiset toimenpiteet eivät tue riittävästi oppilaan oppimista, hänellä on oikeus erityiseen tukeen. Erityisen tuen tarve arvioidaan opettajan, huoltajan, oppilaan ja moniammatillisen oppilashuollon yhteistyönä. Tämän yhteistyön pohjalta laaditaan pedagoginen selvitys, johon hallinnollinen päätös erityisen tuen antamisesta pohjautuu. Erityisen tuen oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityisopetus järjestetään huomioiden oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset joko muun opetuksen yhteydessä, osittain tai kokonaan pienryhmässä tai erityiskoulussa.

Oulun kaupungin kouluissa toimii useita alueellisia pienryhmiä eri-ikäisille oppilaille, jotka tarvitsevat kasvunsa, oppimisensa ja koulunkäyntinsä tueksi pienemmän ryhmän ja yksilöllisempää opetusta. Pienryhmissä voi opiskella tapauskohtaisesti sekä tehostetun että

erityisen tuen oppilaita. Ohjautuminen pienryhmiin tapahtuu moniammatillisessa verkostoyhteistyössä oppilaskohtaisen arvion perusteella.

Oulussa toimii kaksi kaupungin erityiskoulua: Heinätorin koulu ja Kajaanintullin koulu. Niiden oppilasalueena on koko kaupunki.

Heinätorin koulu

- Heinätorin kouluun kuuluvat Heinätorin ja Leinonpuiston yksiköt.
 - Heinätorin yksikössä annetaan pääsääntöisesti yksilöllistettyä luokkamuotoista erityisopetusta
 - Heinätorin yksikössä annetaan luokkamuotoista erityisopetusta pienryhmissä erityisluokanopettaja-koulunkäynninohjaaja-työparin johdolla. Opiskelu etenee pääsääntöisesti yksilöllisten tavoitteiden suunnassa tai painoalueittain, mutta myös yleisopetuksen tavoitteiden mukainen opiskelu on yksittäisissä oppiaineissa mahdollista.
 - Lähes kaikilla Leinonpuiston oppilailla on kehitysvammadiagnoosi tai heillä on kehityksellistä viivettä. Opetustavoitteet määritellään joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Opetus toteutetaan yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti tiimityönä. Opetuksessa painottuvat sellaiset arkielämän ja sosiaaliset taidot, jotka tukevat yhteiskuntaan integroitumista. Lähes kaikilla oppilailla on pidennetty oppivelvollisuus. 11-vuotiseen oppivelvollisuuteen sisältyy 1-2 vuotinen esiopetus, minkä jälkeen alkaa yhdeksän vuotta kestävä perusopetus.

Kajaanintullin koulu

- Kajaanintullin kouluun kuuluvat Kajaanintullin ja Sairaalakoulun yksiköt.
 - Sairaalakoulun yksikössä annetaan opetusta OYS:ssa kriisi-, tutkimus- tai hoitajaksolla potilaana oleville Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin perusopetusikäisille oppilaille.
 - Kajaanintulli tarjoaa turvallisen oppimisympäristön oppilaille, joilla on sellaisia tunne-elämään, sopeutumiseen tai elämänhallintaan liittyviä ongelmia, jotka vaikeuttavat koulutyötä lähikoulussa.

Oulussa sijaitsee valtakunnallinen oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, joka tarvittaessa tukee kunnallisia opetuksen ja koulunkäynnin tuen palveluja. Opetuksen järjestäjä päättää Valterin oppimis- ja ohjauspalveluiden käytöstä.

Tervaväylän koulu

- Se on yksi kuudesta valtion ylläpitämästä Valteri-erityiskoulusta.
- Tervaväylän koulu jakautuu Lohipadon ja Merikartanon yksiköihin.
- Osa oppilaista asuu kouluviikot Tervaväylän oppilaskodeissa pitkien koulumatkojen takia.
- Tervaväylän oppilaiden erityisen tuen tarve aiheutuu ensisijaisesti kielellisistä erityisvaikeuksista, kuuroudesta tai vaikeasta huonokuuluisuudesta, liikuntavammaisuudesta liitännäisongelmineen sekä neurologisista sairauksista ja autismin kirjoon liittyvistä haasteista.

- Toiminnan painopiste on erityisopetuksessa ja sitä tukevilla kuntoutus-, hoito- ja tukipalveluissa. Tukijaksojen kautta tuetaan erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opiskelua lähikoulussa.

5.1.3 Toisen asteen opetus

Suomen koulujärjestelmässä toisen asteen koulutuksella tarkoitetaan peruskoulun jälkeistä lukio- ja ammatillista koulutusta tai mahdollista ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon yhdistävää kaksoistutkintoa. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa ammattioppilaitoksen lisäksi kansanopistossa, oppisopimuskoulutuksessa tai erityisammattikoulussa. Näiden opintojen jälkeen on oikeus hakea jatkokoulutukseen ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Ammatillinen perustutkinto antaa myös suoraan ammattiäidävyden opiskeltuun ammattiin.

Erityistä tukea koskevan lainsäädännön säädöspohja on samantyyppinen sekä perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa. Vammaisella oppilaalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, opetuspalveluihin, opiskelijahuoltoon ja erityisiin apuvälineisiin. Opetussuunnitelmissa kiinnitetään huomiota esimerkiksi siihen, että opiskelijaa autetaan erityisellä tuella suorittamaan lukio-opinnot tasavertaisesti muiden kanssa.

Oulun kaupungissa vammaisen opiskelija voi opiskella runsaan koulutustarjonnan turvin periaatteessa kaikissa toisen asteen oppilaitoksissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Opiskelu näissä oppilaitoksissa edellyttää kuitenkin useimmiten kohtuullisen lievää vamma-astetta. Opiskelun tukipalveluja ei aina ole helppo järjestää. Ongelmia voi myös olla oppilashuollon palveluiden koordinoinnissa, oppimisvaikeuksien diagnosoinnissa tai erityisopettajaresurssien kohdentumisessa.

Toisen asteen ammatillista erityisopetusta tarjoaa myös [Ammattiopisto Luovi](#). Se on valtakunnallisesti toimiva ammatillinen erityisoppilaitos. Luovin koulutustarjontaan kuuluvat työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (Telma) ja ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (Valma) sekä ammatillinen aikuiskoulutus.

Kaikkien vammaisryhmien kohdalla toisen asteen koulutukseen hakeutumisen mahdollisuudet eivät ole yhtä hyvät. Vaikeimmin vammaisille suunnattu valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ovat vakiintuneet osaksi Luovin koulutustarjontaa. Koulutuspaikkojen määrä Ammattiopisto Luovissa ja Oulun seudun ammattiopistossa on kuitenkin hakijamäärään nähden riittämätön. Samoin riittämätön ohjausresurssi voi muodostua esteeksi koulutukseen osallistumiselle.

5.1.4 Korkeakouluopetus

Tieto ja ymmärrys opiskelun esteettömyydestä sekä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oikeudesta opiskella on lisääntynyt. Korkea-asteen opetuksen ja opiskelun fyysistä, psyykkistä ja

sosiaalista esteettömyyttä ja yhdenvertaisuutta on kehitetty muun muassa valtakunnallisella Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa 2006–2011 ([ESOK](#)) -hankkeella.

Oulun yliopistossa opiskelun esteiden poistamiseen pyritään monin eri tavoin. Tilojen käytettävyyden ohella huomiota kiinnitetään oppimisen ongelmiin ja mielenterveyteen liittyviin esteisiin. Opiskelijoiden henkilökohtainen tuki ja ohjaushenkilökunnan koulutus ovat osa esteetöntä opiskelua. Oulun yliopiston [Esteetön opiskelu](#) -sivulla on tietoa yliopiston esteettömyydestä.

5.2 Työelämä

Työllistymisen tavoitteena on vammaisen henkilön sijoittuminen koulutustaan vastaavaan työhön tai mahdollisuus jatkaa työssään vammautumisen jälkeen. Työpaikoilla erilaisten työntekijöiden huomioiminen on kaikkien etu. Joustavat yksilölliset työmuodot ja työajat sekä esteettömät ja saavutettavat työolosuhteet mahdollistavat vammaisille työntöön.

Työelämää koskevat lait ja määräykset eivät saa syrjiä vammaisia henkilöitä eivätkä asettaa esteitä heidän työllistymiselleen. Myös vammaisella ihmisellä on oikeus työntekoon, josta saa palkan ja joka kartuttaa sosiaaliturvaa.

Työnantajat eivät usein tunne riittävästi eri tukimuotoja. Osatyökykyisiin suhtautumisen historia näkyy edelleen työllistämiseen liittyvissä asenteissa. Vamma on aina yksilöllinen ja sen vaikutus työkykyyn on henkilökohtainen. Vain alle 10 % osatyökykyisistä on niin vaikeavammaisia, että vamma haittaa huomattavasti heidän selviytymistään työelämässä.

Työllistymisen esteitä voidaan poistaa kiinnittämällä huomiota ympäristötekijöihin sekä apuvälineisiin ja avustajapalveluiden saatavuuteen. Myös osatyökykyisten työllistymisen edistämistä on muualla Suomessa toteutetuista työpankkikokeiluista hyviä tuloksia. Niiden kautta monet ovat sijoittuneet työmarkkinoille. Työpankille olisi tarvetta myös Oulun seudulla.

Oulun kaupungin vastuulla on järjestää palveluita, joilla aktivoidaan työnhakijoita sekä vahvistetaan heidän työmarkkinakelpoisuuttaan ja edistetään työllistymistä. Tuetun työllistymisen mallia on alettu markkinoida Oulussa. Vankkaa sijaa sillä ei kuitenkaan kaupungissamme vielä ole. Tuetussa työllistymisessä työntekijällä on oikeus työterveyshuoltoon, vuosilomiin ja työeläkekertymään. Työntekijä perehdytetään tehtäviinsä työvalmentajan ohjaamana.

Työtoiminta puolestaan on huoltosuhteista joko työkeskuksissa tapahtuvaa toimintaa tai työkeskuksen ulkopuolella tapahtuvaa avotyötoimintaa. Työtoimintaa ei rinnasteta työsuhteeseen. Siitä ei makseta palkkaa eikä se kerrytä työeläkettä.

Lisätietoa vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja osatyökykyisten henkilöiden yhdenvertaisesta työllistymisestä on [Vates-säätiön](#) verkkosivuilla. Linkki Oulun kaupungin työllisyyspalveluiden sivulle: www.ouka.fi/oulu/tyo-ja-elinkeinot/tyollisyyspalvelut

5.2.1 Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto

Työ- ja elinkeinotoimiston (TE-toimiston) palveluihin kuuluvia erityistukimuotoja ovat työsuhteiden järjestelytuki, työkokeilu ja palkkatuki. Palvelutarjontaan kuuluvia tutkimuspalveluita ovat työ- ja toimintakyvyn arviointi, psykiatrin konsultaatio ja neuropsykologinen tutkimus. Henkilökohtaista palvelua voi saada, vaikka ei olisi työnhakija.

Linkki Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimiston palveluihin:
http://te-palvelut.fi/te/fi/nain_asioit_kanssamme/te_palvelut/index.html

5.2.2 Oulun kaupungin kehityspalvelut yrityksille

Oulun kaupungin elinkeinopolitiikan toteutuksesta ja yritysten tarvitsemista kehityspalveluista vastaa [BusinessOulu](#). Sen tehtävänä on edistää yritysten syntymistä, toimintaa, kasvua sekä kilpailukykyä ja työllisyyttä. [Yritystulkki](#)-palvelu opastaa ja neuvoo yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen liittyvissä asioissa.

5.2.3 Nuorten Ystävät -järjestö

Nuorten Ystävät järjestää kehittämishankkeita, joissa painopisteenä ovat ennaltaehkäisevä toiminta sekä sosiaalinen työllistäminen. Yksi näistä kehittämishankkeista on [Klubitalo Pönnkä](#), jonka tavoitteena on edistää osallisuutta ja tasa-arvoa tarjoamalla matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Pönnkässä jokainen voi kokea yhteisöllisyyttä, saada vertaistukea ja opetella työntekoa klubitalon töissä.

Linkki Nuorten Ystävät -kehittämishankkeiden sivulle:
<https://www.nuortenystavat.fi/jarjestotoiminta/kehittamishankkeet>

6 Elämää vapaa-ajalla

Oulun monipuoliset liikunta, kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut vahvistavat kaikkien oululaisten hyvinvointia ja osallisuutta. Tavoitteena on, että kaikilla on mahdollisuus harrastaa, liikkua sekä osallistua kulttuurin tekemiseen ja siitä nauttimiseen yhdessä muiden kanssa. Vammaisten yhdenvertainen osallistuminen edellyttää toimivia matkajärjestelyjä ja palveluiden esteetöntä saavutettavuutta. Tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisessä esteettömyyden huomioiminen on avainasemassa.

6.1 Nuorisopalvelut vammaisnuorten tukena

Nuorisopalvelut tukevat vammaisnuorten osallisuutta ja edistävät yhdenvertaisuuden toteutumista. Ne ovat tukena nuorten moninaisissa elämäntilanteissa. Nuoria kannustetaan eri tavoin osallistumaan vapaaehtoiseen toimintaan.

- [Byströmin nuorten palvelut](#) on tarkoitettu alle 30-vuotiaille. Sieltä saa tietoa, tukea ja ohjausta nuoren omaan elämään liittyviin asioihin.
- [Nuorten Työpaja](#) tuottaa ja kehittää nuorille tavoitteellisia työ-, yksilö- ja ryhmävalmennus-palveluja moniammatillisesti. Toiminnalla tuetaan nuoren hyvinvointia ja osallisuutta, autetaan eteenpäin elämän eri osa-alueilla sekä tuetaan koulutukseen ja työelämään hakeutumista.
- [Nuorisotiloissa](#) järjestetään 7-17-vuotiaille vapaa-ajan toimintaa
 - alakouluikäisille koulun jälkeen
 - iltaisin yläkouluikäisille.
- [Useat nuorisotilat ovat eettömiä.](#)
- [Koululaisten loma-aikoina](#) nuorisopalveluissa järjestetään leirejä, retkiä ja kursseja.
- Kehitysvammaisten aamu- ja iltapäivätoiminta ja loma-aikojen kokopäivätoiminta
 - Kehitysvammaisten erityishuoltolain perusteella järjestetään koululaisen osaikaisena päiväpalveluna aamu- ja iltapäivätoimintaa.
 - Vammaispalvelulain mukaisena muuna palveluna järjestetään koululaisen osaikaisena päiväpalveluna aamu- ja iltapäivätoimintaa.
- [Perusopetuksen iltapäivätoimintaa](#) järjestetään koulupäivisin.
- [Avustuksia](#) nuorisojärjestöjen ja -yhdistysten toimintaan.
- [Nuorten NERO-toimintarahaa](#) myönnetään nuorten projektien, tapahtumien ja erilaisten tilaisuuksien toteuttamiseen.
- Vertaisryhmän toimintaa kaikille vammaisnuorille, Oulun seittinuoret 16–29-vuotiaat.
- [Nuorten omaehtoisen toiminnan tukemiseksi](#) myönnetään tiloja nuorten ryhmien käyttöön.
- [Alueelliset osallisuusryhmät](#) toimivat kaikilla Oulun suuralueilla. Niiden tarkoituksena on saada alueen lasten ja nuorten ääni kuuluviin.

6.2 Osallistuminen ja vapaaehtoistoiminta

Kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut tukevat vuosittain oululaisia yhdistyksiä muun muassa avustuksilla, joita hakemusten perusteella myönnetään liikuntapalvelujen järjestämiseen sekä nuorisoyhdistys- ja järjestötoimintaan. Avustuksen saamisen edellytyksenä on yhdistyksen oma aktiivisuus sekä anomusten lähettämistä että toiminnan järjestämisessä. Yhdistyksen kotikunnan tulee olla Oulu.

6.2.1 Avustajakortti

Oulussa on käytössä [liikunta-avustajakortti](#), jolla vammaisen tai pitkäaikaissairaana henkilön avustaja pääsee maksutta mukaan kaupungin liikuntapalveluiden sisäliikuntapaikkoihin. Yleisen, myös kulttuuripalvelut kattavan, avustajakortin saamiseksi on tehty kuntalaisaloite.

Hanke Euroopan unionin vammaiskortista (European Disability Card) on käynnistynyt. Sitä koordinoi Kehitysvammaisten Palvelusäätiö. Alustavan arvion mukaan kortti on jaossa vuoden 2017 loppupuolella.

6.2.2 Järjestöt, vapaa-sivistystyö ja yhteisöt

Oulun kaupungissa toimii useita osallistumista ja vapaaehtoistoimintaa tarjoavia järjestöjä ja yhteisöjä:

- [Oulun seudulla toimivia järjestöjä](#) (Kumppanuuskeskuksen kooste järjestöjen yhteystiedoista)
- [Oulu-opisto](#)
- [Vuolle-opisto](#)
- [Ev.lut. seurakuntayhtymä](#) ja muut uskonnolliset yhteisöt

6.3 Kulttuuripalvelut kaikkien ulottuville

Oulun kulttuuripalvelut ovat monipuolisia. Kaupungin omien kulttuurilaitosten lisäksi kulttuurielämää rikastavat monet yhdistykset ja järjestöt, vapaan sivistystyön toimijat sekä uskonnolliset yhteisöt. Osaan niiden järjestämistä tilaisuuksista vammaisen avustaja pääsee mukaan maksutta.

Kaupungin omia kulttuurilaitoksia

- [Kulttuuritalo Valve](#),
- [Oulun kaupunki, kirjastot](#)
- [Oulun kaupunginteatteri](#)
- [Oulun musiikkikeskus, Madetojansali](#)
- [Oulun taidemuseo](#)
- [Pohjois-Pohjanmaan museo](#)

- [Tiedekeskus Tietomaa](#)

[Linkki Oulun kaupungin järjestämiin kulttuuripalveluihin](#)

Lisätietoja saa linkistä [Järjestöt, vapaa-sivistystyö ja yhteisöt](#).

Kaupunkikulttuuria ja kaupungin monipuolisia kulttuuripalveluita esitellään kaupungin nettisivuilla olevassa [tapahtumakalenterissa](#). [Oulu-posti](#) on neljä kertaa vuodessa ilmestyvä tiedotuslehti, jossa painotetaan oululaista identiteettiä, paikallisuutta, yhteisöllisyyttä ja monimuotoisuutta. Lehteä voi lukea netissä ja se jaetaan myös painettuna versiona jokaiseen oululaiseen talouteen.

6.3.1 Kirjasto ja teatteri

Oulussa kirjaston toimintaa ja uusia palveluja on kehitetty useiden hankkeiden myötä. Tavoitteena on tasalaatuinen kaikki asiakkaat huomioiva palvelu kaikissa Oulun 23 kirjastopisteessä. Kirjaston palveluissa pyritään huomioimaan erityisryhmät, asiakkaan tiedontarpeeseen vastaaminen, esteettömyys ja kirjaston laajojen kulttuurisisältöjen parempi saavutettavuus.

- Esteetöntä pääsyä kirjastoihin ja liikkumista kirjastoissa on parannettu.
- Kirjastoauto Onneliin on hankittu inva-nostin.
- Lukemisesteisille asiakkaille kirjastoissa on tarjolla maksutta valtakunnallisen Celia-kirjaston äänikirjoja verkon kautta. Asiakas voi myös tilata suoraan Celia-kirjastosta kirjoja postin kautta kotiinsa. Kirjoja voi lainata pistekirjoituskirjoina, isotekstinä kirjoja sekä selkokirjoina.
- OUTI-verkkokirjasto on käytettävissä myös tekstiversiona.
- Kirjastoissa asioiville on suurentavia lukulaseja.
- Kuulovammaisille on hankittu aineistoa esimerkiksi Kuurojen liiton tuottamina videokasetteina.
- Pääkirjaston Pakkala-salissa on induktiosilmukka.
- Omppu-kokoelman aineisto on tarkoitettu lapsille, nuorille ja kasvattajille. Aineisto sopii esimerkiksi maahanmuuttajille, suomen kieltä opetteleville tai kehitysvammaisille.
- Kirjasto tarjoaa myös kotipalvelua. Sillä tarkoitetaan kirjastoaineiston tuomista asiakkaalle kotiin. Kotipalvelua tarjotaan niille oululaisille, jotka eivät korkean iän, sairauden, tai toimintakyvyn heikentymisen vuoksi itse asioimaan kirjastossa.

Kaupunginteatterin suuren salin katsomoon on toteutettu infrapunaheijastimin järjestelmä, joka mahdollistaa äänen siirron näyttämöltä yleisön kuulokeisiin. Salissa on myös pyörätuolipaikkoja.

6.4 Liikunta edistää hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä

Erityisryhmien liikunta (erityisliikunta, soveltava liikunta) on sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi on

vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan, ja joiden liikunta vaatii soveltamista ja erityisosaamista. Erityisryhmien liikunta koskee erityisesti vammaisia, pitkäaikaissairaita sekä yli 65-vuotiaita. Koska osa iäkkäistä henkilöistä on varsin toimintakykyisiä, ikä sinänsä ei ole peruste liikunnalliselle erityispalvelulle.

Erityisliikunnassa korostuvat terveyteen ja toimintakykyyn vaikuttavat tekijät. Kullakin erityisryhmällä on jokin tietty osa-alue, johon pyritään vaikuttamaan. Erityisliikunta on suurimmalta osin kuntouttavaa kunto-, terveys- ja virkistysliikuntaa. Yhtenä toimintamuotona voidaan pitää myös erityisliikuntakasvatusta.

Oulussa [erityisliikunnan](#) kirjo on laaja ja kattaa liikuntamahdollisuuksia lapsista vanhuksiin. Liikuntaa tuetaan yhteistyöjärjestelyin järjestämällä viikoittain 260 erityisliikuntaryhmää. Tämän lisäksi järjestetään erilaisia tapahtumia, koulutuksia ja liikuntaneuvontaa.

Erityisliikuntaa toteutetaan sekä omana toimintana että yhteistyössä eri palvelutuottajien kanssa. Yhteistyötahoina ovat useat vammais-, kansanterveys- ja potilasjärjestöt, urheiluseurat ja yksityiset palvelujen tuottajat sekä [Oulu-opisto](#) ja Oulun kansalaisopisto [Vuolle](#). Valtakunnallisia erityisliikunnan järjestöjä ovat Suomen Vammaisurheilu ja liikunta [VAU ry](#), Soveltava Liikunta ry [SOVELI](#). Alueellisia järjestöjä ovat Pohjois-Pohjanmaan Liikunta ry [PoPLi](#) ja [Virpiniemen liikuntaopisto](#). Liikuntapalvelujen järjestelyissä tehdään yhteistyötä kaupungin eri palvelualueiden, kuten hyvinvointipalveluiden sekä nuoriso- ja opetuspalveluiden kanssa.

Oulun kaupungilla työskentelee viisi kokoaikaista erityisliikunnanohjaajaa ja kaksi mielenterveyshuollon liikunnanohjaajaa. Erityisliikunnassa panostetaan omatoimisen liikunnan edistämiseksi soveltavan liikunnan, välinehankintojen, seniorikortin ja liikunta-avustajakortin avulla. Lainattavilla soveltavan liikunnan välineillä liikkumis- ja toimintaesteisten liikkumista mahdollistetaan ja tuetaan myös ulkona ja luonnossa.

Eri puolilla Oulua on useita liikuntapaikkoja ja kaupungissa on hyvät kevyenliikenteen verkostot. Uimahalleissa, liikuntakeskuksissa ja -halleissa on pyritty huomioimaan esteettömyys ja tasapuoliset liikkumismahdollisuudet kaikille oululaisille. Oulun kaupunginsairaalan tiloissa on liikuntavammaisilla ja pitkäaikaissairailta mahdollisuus käyttää soveltuvaa kuntosalia. Liikuntahallien esteettömyyttä on parannettu remonttien ja peruskorjauksien yhteydessä.

Oululainen vammainen tai pitkäaikaissairas voi hakea Oulun kaupungin liikuntapalveluissa käytössä olevaa [liikunta-avustajakorttia](#).

Erityisryhmien liikuntapalvelut löytyvät osoitteesta:
<http://www.ouka.fi/oulu/liikunta-ja-ulkoilu/erityisryhmat>

Tietoa erityis- ja soveltavan liikunnan ryhmistä:
<http://www.ouka.fi/oulu/liikunta-ja-ulkoilu/liikuntaryhmat1>

Tietoa lainattavista soveltavan liikunnan välineistä:

<http://www.ouka.fi/oulu/liikunta-ja-ulkoilu/valinelainaus>

7 Kohti esteetöntä Oulua

Esteettömyys ja saavutettavuus muodostuvat fyysisestä, sosiaalisesta ja psyykkisestä ympäristöstä, jossa palvelut ja tiedonsaanti ovat yhdenvertaisesti tarjolla kaikille eivätkä asenteet sulje ketään ulkopuolelle. Sujuva osallistuminen on silloin mahdollista, olipa kyse työnteosta, harrastuksista, kulttuurista, opiskelusta tai palveluista. Myös apuvälineiden käyttö on mahdollista ja tieto on ymmärrettävässä ja saavutettavassa muodossa. Kun vammaisten henkilöiden sekä lasten ja ikääntyneiden tarpeet huomioidaan jo suunnitteluvaiheessa, palvelut ja rakennettu ympäristö ovat kaikkien käyttäjien kannalta toimivia, turvallisia ja helposti saavutettavia.

Oulu - [Passeli kaupunki kaikille](#), - rakennetun ympäristön esteettömyysstrategia ja toimintaohjelma 2020 ohjaa kaupungin maankäyttöä sekä tilojen ja väylien suunnittelua. Oulun rakennusvalvonnan esteettömyysohjeet löytyvät [rakennusvalvonnan nettisivuilta](#). Siellä on tietoa esteettömyyssuunnitelman tekoon, ohjekortit eri tyyppisten rakennusten suunnitteluun, mitoitusohjeet, lisätietoja hissi- ja esteettömyysavustuksista sekä esteettömyyden eri tasoista.

7.1 Tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen erilaiset kanavat

Tietotekniikan kehitys on monin tavoin muuttanut tiedonsaantia ja mahdollistanut uusia tapoja yhteydenpitoon ja asiointiin. Kuvaa, tekstiä ja ääntä on mahdollista siirtää nopeiden verkkoyhteyksien kautta etäisyyksistä riippumatta. Kun verkkoviestintä on saavutettavaa, sisältö on selkeää ja ymmärrettävää sekä helppokäyttöistä ja helposti saatavaa. Viestinnässä käytetään selkeää kieltä ja verkkosivujen tuottamisessa otetaan huomioon erilaisten apuvälineiden käyttäjät. Lisäksi tietoa tulee voida lähettää ja vastaanottaa eri aistien välityksellä. Lähes kaikki verkkosivujen tieto olisi mahdollista tarjota myös apuvälineiden kuten ruudunlukuohjelman ja pistekirjoitusnäytön avulla. (Salo 2013)

Kaikki eivät voi käyttää sähköisiä palveluita. Osalle käyttäjäystävällisin ja esteettömin tapa käyttää palveluita on mahdollisuus ottaa henkilökohtaisesti yhteys palveluhenkilöön ja saada julkaisuja paperille painettuna. Siksi perinteisiä ja sähköisiä palveluympäristöjä tulee kehittää tasavertaisesti.

Esteettömän ja yhdenvertaisen palvelun käytölle ei saa olla taloudellisia tai esimerkiksi verkkoyhteyden hitaudesta aiheutuvia esteitä. Tiedonsaantia ja vuorovaikutusta tulee aina tarkastella myös eettisestä näkökulmasta. Keskeinen tietotekniikan eettinen kysymys on miten, kuinka paljon ja mihin tarkoituksiin ihmisestä saa kerätä tietoa. (Pohjola, Kääriäinen & Kuusisto-Niemi)

Julkishallinnon lakisääteiseen palveluperiaatteeseen kuuluu, että tarjolla on valinnaisia tiedonsaanti-, vuorovaikutus- ja asiointikeinoja ja vaihtoehtoja on tiedotettava selkeästi. Vammaispalvelulain mukaan vammaista henkilöä on palveltava ja palveluja järjestettävä ottaen huomioon hänen äidinkielenä, esimerkkinä tasavertainen viittomakielinen tiedonsaantioikeus kaupungin palveluista.

Oulun kaupunki on osallisena selkeän virkakielen kampanjassa, julkishallinnon valtakunnallisen viestintäohjeen laadinnassa sekä julkisten verkkopalvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä. Näin ollen kaupunki on lähtökohtaisesti velvollinen kaikissa vuorovaikutuksen kanavissa ja niiden kehittämisessä huomioimaan tasavertaisen saavutettavuuden ja siten kuntalaisten yhdenvertaisuuden sekä lisäämään ja ylläpitämään henkilöstönsä osaamista näissä asioissa. Kaupungin tulee huomioida saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät asiat ja niitä koskevat lait, standardit, suositukset ja ohjeistukset sekä hyvät käytännöt verkkopalvelujen hankinnassa ja toteutuksessa. Näitä ovat esimerkiksi [W3C Verkkosisällön saavutettavuusohjeet \(WCAG\)](#), [ETSI EN 301 549](#) standardi, [ISO9241-20](#) standardi ja Valtiokonttorin suomi.fi sivuilta löytyvät [verkkopalvelujen saavutettavuutta koskevat ohjeistukset ja oppaat](#).

7.2 Saavutettava asiointi

Palvelujen ja asiointin saavutettavuutta on esimerkiksi palvelujen saaminen lähietäisyydellä ja toimivat joukkoliikenneyhteydet julkisiin palveluihin. Se on myös helppoa pääsyä rakennuksiin ja esteettömyyttä niissä toimiessa. Saavutettava asiointi tarkoittaa myös turvallista, miellyttävää ja vaivatonta liikkumista sekä portaatonta siirtymistä, olipa kyse liikennevälineestä, rakennuksesta tai ympäristössä liikkumisesta. Hyvä kuuntelu-ympäristö, valaistus ja visuaalisesti selkeät ohjeet ja opasteet auttavat hahmottamaan ympäristöä. Mahdollisimman hajuton, pölytön, vedoton ja lämpötilaltaan miellyttävä sisäilma parantaa kaikkien asiointia.

7.2.1 Joukkoliikenne

Oulun seudun joukkoliikenteessä on käytössä vyöhykeperusteinen hinnoittelu. Pyörätuolinkäyttäjät ja saattajat saavat matkustaa maksutta vyöhykkeellä A, joka käsittää Oulun keskustan ja ympäröivät asuinalueet noin 10 kilometrin etäisyydellä keskustasta. Sotaveteraanien veteraaniliput oikeuttavat maksuttomiin matkoihin koko toimialueella. Maksuton on myös lapsi lastenvaunuissa tai -rattaissa sekä saattaja vyöhykkeiden A ja B sisäisillä matkoilla. Opaskoiran kanssa kulkevalle näkövammaiselle on osoitettu ohjeellinen erillinen paikka linja-autossa. Kaupunkiliikenteessä keskustaaajaman alueella kalusto on matalalattiaista. Reuna-alueilla järjestetään kutsu- ja palveluliikennettä kysynnän mukaan.

7.2.2 Verkkosaiointipalvelut

Kaupungin kuntalaisasiointiin tarkoitetut verkkoasiointipalvelut löytyvät kootusti kaupungin verkkosivujen [Asioi verkossa](#) -sivujen kautta. Lisäksi kaupungin verkkosivuilta löytyy Chat-neuvontapalveluita.

7.2.3 Oulun Konttori, kaupunkilaispalvelut

Oulussa on Oulu 10 -pisteitä, joiden palveluista saa tietoa alla olevista linkeistä:

[Oulu10 Torikatu10](#)

[Oulu10 Kiiminki](#)

[Oulu10 Haukipudas](#)

[Oulu10 Yli-Kiiminki](#)

[Oulu10 Yli-Ii](#)

[Oulu10 Oulunsalo](#)

7.3 Esteetön rakennettu ympäristö

Esteettömät rakennukset ja ympäristö lisäävät kaikkien oululaisten, mutta erityisesti vammaisten ja ikääntyvien ihmisten yhdenvertaisuutta. Hyvä asuminen on itsenäisen elämän keskeisiä asioita. Tämän lisäksi esteettömyyden avulla parannetaan ympäristön käytettävyyttä ja edistetään kestävää kehitystä.

[Esteettömyystiedon keskus](#) (ESKE) neuvoo ja ohjaa esteettömyysasioissa. Se järjestää myös koulutusta sekä tuottaa ja jakaa esteettömyyteen liittyvää tietoa.

Oulu - [Passeli kaupunki kaikille](#), - rakennetun ympäristön esteettömyysstrategia ja toimintaohjelma 2020 kohdistuu ennen kaikkea kaupungin vastuulla oleville alueille ja rakennuksiin. Näitä ovat katualueet, puistot ja muut yhteiset alueet sekä kaupungin hallintokuntien käytössä olevien rakennusten rakenteet ja toiminnallisuus. Dokumentti määrittelee, miten kaupunki voi vaikuttaa esteettömän rakennetun ympäristön syntymiseen ja miten esteettömyyttä voidaan edistää. Tavoitteeksi on asetettu parantaa esteettömyyttä normaalin perusparantamisen sekä vuosittaisen kunnostuksen yhteydessä. Kaikkien toiminta-, suunnittelu- ja toteutustasojen toiminnan osana tulee olla esteettömyyden huomioiminen ja sen edistäminen.

7.3.1 Asemakaavoitus

Asemakaavoitusta ohjaa [maankäyttö- ja rakennuslaki](#), jonka 5 § kuuluu: "Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen (mm.): ... edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten ja vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja

toimintaympäristön luomista." Asemakaava on mahdollistaja; myös rakennusvalvonnalla ja toteutustahoilla on rakennetun ympäristön lopputuloksesta iso vastuu.

Palveluasuntoja voidaan ja niitä tulee rakentaa erityisryhmille aivan tavallisille asuinkerrostalo-, rivitalo- ja erillispientalotonteille. Asemakaavoissa tulee luoda edellytykset erityisryhmien palveluasumisen sijoittumiseen sekoittuneesti muun asumisen joukkoon. Vammaisten tai muiden erityisryhmien palveluasunnot eivät edellytä asemakaavoihin erityismerkintää, kun ne toteutetaan ilman omalle kiinteistölle toteutettavia palvelutiloja.

Kaavoissa on käytetty määräyksiä, joilla varmistetaan palveluasuntojen sijoittaminen muun asumisen joukkoon sekä palveluasuntojen tarvitsemien tonttikohtaisten yhteis- ja palvelutilojen rakentamismahdollisuus. Näitä tontteja on varattu kaavoissa yli tarpeen; kaavat sallivat tonttien rakennusalan hyödyntämisen myös pelkkänä asuinrakennuskohteena. Tehostettu palveluasuminen eli ympärivuorokautinen hoiva-asuminen edellyttää asemakaavassa sopivaa käyttötarkoitusta, joka sisältää mm. palvelutilavaraukset.

Oleellista palveluasuntojen sijoittamisessa on joukkoliikenteen ja palveluiden läheisyys, joten asemakaavojen tulee tarjota toiminnoiltaan sekoittunutta kaupunkirakennetta. Hyvä ratkaisuna voivat olla palvelukorttelit, jotka tarjoavat laajemmankin alueen kaikille asukkaille erilaisia palveluita ja joiden yhteydessä voi olla esim. vammaisille ja vanhuksille palveluasuntoja tai tehostettua palveluasumista tarjoavia palvelutaloja.

Asemakaavassa perustason esteettömyyttä ei tarvitse erikseen mainita, koska laki edellyttää perustasoja ilman asemakaavaakin (mm. MRL 117 §). Sen sijaan asemakaavoissa voidaan osoittaa, jos kohde yksiselitteisesti edellyttää erikoistason esteettömyyttä, mikä tarkoittaa että kohteessa on liikkumisen lisäksi kiinnitettävä erityistä huomiota myös näkemiseen, kuulemiseen ja selkeyteen liittyviin asioihin. Lisätietoa löytyy osoitteesta <http://www.ouka.fi/oulu/rakennusvalvonta/esteettomyys1>.

Muita näkökohtia, joilla asemakaavoissa voidaan edesauttaa myös vammaisten parempia elinoloja, ovat esimerkiksi turvalliset liikenneratkaisut, jalankulkijamaailman laadukkuus, hyvien joukkoliikenneyhteyksien mahdollistaminen ja ylipäänsä turvallinen elinympäristö, joka puolestaan muodostuu yhdessä viihtyisästä, esteettömästä, laadukkaasta, kerroksellisesta ympäristöstä, jossa toiminnat ovat sekoittuneita ja joka tukee yhteisöllisyyttä.

Asemakaavahankkeisiin liittyvän vuorovaikutuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon toiminnallisen tasa-arvon periaate ja varmistaa että kaikki eri väestöryhmät voivat tasapuolisesti halutessaan ottaa osaa kaavaprosessiin ja saavat tiedon kaavahankkeen eri vaiheista ja osallistumismahdollisuuksista. Vammaisneuvostolle tiedotetaan jo nykyisin asemakaavahankkeista niiden käynnistysvaiheessa.

7.3.2 Kadut

Parhaat esteettömän rakentamisen ohjeet on laatinut Helsingin kaupunki (SuRaKu-ohjeet), joita Oulussa on käytetty kävelykeskustan suunnittelussa ja rakentamisessa. Keskusta ja palvelukeskus ovat alueita, joiden yleisten alueiden rakentamisessa noudatetaan esteettömyyden erikoistason periaatteita. Suunnittelun yhteydessä laaditaan esteettömyyssuunnitelma, jonka avulla pyritään ratkaisuihin joissa sisäänkäyntien portaita tai luiskia ei katualueella tarvittaisi.

Esteettömyyssuunnitelman perusteella kiinteistön omistaja toteuttaa tarvittavat esteettömän sisäänkäynnin rakenteet. Sisäänkäynti on osa rakennusta, jonka vuoksi vastuu siitä on kiinteistön omistajan.

Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut on käynnistänyt vuonna 2015 katuvalaistuksen energiatehokkuuden parantaminen -hankkeen, jossa laajasti koko kaupungin alueella uusitaan heikon energiatehokkuuden katuvalaistus uusimpaan energiatehokkaaseen LED-tekniikkaan. Uuden valaisintekniikan myötä ulkovalaistuksen taso yleisesti tulee paranemaan.

Liikenteen ohjauksessa ja opastuksessa noudatetaan tieliikenneasetuksen, Kuntaliiton ja alan yleisiä suunnitteluohjeita ja määräyksiä. Liikennevaloissa käytetään ääniopastimia helpottamaan näkövammaisten liikkumista.

Katupöly hankaloittaa erityisesti hengityselinsairauksista kärsiviä. Katupölyn sidonnassa käytetään kalsiumkloridia, joka lieventää katupölyn aiheuttamia haittoja pakkasjaksoilla, joilla hengitysilman hiukkapitoisuus nousee. Pääkatujen harjauksen aikaistaminen on mahdollista kalsiumkloridin käytöllä keväällä.

7.3.3 Julkiset rakennukset

Julkiset palvelurakennukset suunnitellaan esteettömiksi. Tällöin otetaan huomioon niin palvelurakennusten käyttäjät kuin niissä työskentelevät työntekijät. Kulkureitit suunnitellaan ja toteutetaan liikuntarajoitteisuuden osalta esteettömyysvaatimuksia noudattaen. Riittävällä valaistuksella, värikontrasteilla ja selkeillä opasteilla helpotetaan aistirajoitteisten liikkumista ja orientoitumista. Palvelurakennusten suunnittelun yhtenä lähtökohtana on akustisten vaatimusten huomioon ottaminen. Tilat pyritään toteuttamaan mahdollisimman kaiuttomina. Kuulorajoitteisten toimintaa on helpotettu keskeisiin julkisiin kokoontumistiloihin asennetuilla induktiosilmukoilla vahvistimieen

Keskeisimpiä tiloja ovat esimerkiksi

- Kaupunginteatterin suuri näyttämö, pieni näyttämö, lastenkammari, harjoitussali
- Kaupungin kirjasto, Pakkalan sali
- Kaupungintalo, Valtuustosali, aulatila.
- Pohjankartanon koulu, A osan aula, juhlasali
- Ympäristöalo, 1 krs. aula
- Kastellin monitoimitalo
- Hiukkavaaran monitoimitalo, valmistuu 2017
- Kaupunginsairaala
- Metsokankaan monitoimitalo, juhlasali

- Musiikkikeskus, iso sali, Tulindbergin sali
- Talvikankaan koulu

Joihinkin keskeisimpiin kokoontumistiloihin, kuten kaupungin teatterin suuren salin katsomoon on toteutettu infrapunaheijastimin simultaanitulkkauslaitteisto. Lisäksi keskeisimpien rakennusten hisseissä on puheena tuleva opastus.

Julkisissa tiloissa ilmenneet sisäilmaongelmat on otettu vakavasti. Uudet ja korjattavat tilat toteutetaan Terve talo -kriteeristön mukaisesti. Niissä kosteuden- ja puhtaudenhallinta ovat keskeistä koko rakentamisprosessin aikana. Rakennuksiin, joissa on ilmennyt tavanomaista enemmän sisäilmaongelmia, on perustettu sisäilmatyöryhmä. Tämän lisäksi rakennusten korjaus- ja uudisrakentamista on ohjannut uusi [Asumisterveysasetus](#).

Vammaisneuvostossa on Liikelaitos Oulun Tilakeskuksen edustus. Näin Tilakeskus antaa rakennuttajan näkökulmasta asiantuntija-apua tasavertaisen rakennetun ympäristön toteutumiseksi Oulun kaupungissa.

7.3.4 Asuntorakentaminen

Erityisryhmien asumista ohjataan Oulun kaupungin [asuntopoliittisissa linjauksissa 2013](#) ja [Maankäytön toteuttamisohjelmassa 1013–2017](#),. Keskeisiä periaatteita ovat palvelujen ja asumisen selkeä toisistaan eriyttäminen, erityisryhmien asumisen toteuttaminen mahdollisimman pitkälle normaaliuden periaatteiden mukaisesti sekä omassa kodissa asumisen turvaaminen tarvittavilla palveluilla. Erityisryhmille tarkoitettut asunnot tulee rakentaa sinne minne tavanomaisiakin asuntoja rakennetaan. Laitospaikkojen määrää on linjattu vähennettävän.

Uudisrakentamisessa asuntojen esteettömälle rakentamiselle lähtökohtana on [rakentamismääräyskokoelman G1](#) ohjeisto. Sen mukaan hissillä saavutettavan asunnon tulee olla esteetön myös muilta osin. [Valtion asuntorahaston](#) tukemissa asunnoissa linjaus on tiukempi. Niissä kaikki asunnot on rakennettava esteettömiksi. Esteettömyys edellyttää samoja ratkaisuja niin uudis- kuin korjausrakentamisessa. Vaikka uudisrakentamisen määräykset eivät määrää korjausrakentamista, korjaamisessa voidaan suositella uudisrakentamisen määräysten noudattamista.

Kaupungin kerros- ja rivitalotonttien luovutus sopimuksissa käytetään tontin esteetöntä rakentamista edellyttävää ehtoa. Kaupunki edellyttää rakentamista [maankäyttö- ja rakennuslain](#) 17 §:n, [maankäyttö- ja rakennusasetuksen](#) 53 § ja [Suomen rakentamismääräyskokoelman](#) F1 Esteetön rakennus tarkoittamalla tavalla. Omakotitonttien kohdalla kategorisen esteettömyysehdon käyttöä ei ole nähty tarkoituksenmukaiseksi.

Oulun kaupungin osakeyhtiö Sivakan rakennuttamista asunnoista osa on rakennettu vammaisille henkilöille soveltuviksi. Kokemus on osoittanut parhaaseen lopputulokseen päästävän, jos asukkaan erityistarpeet ja vamman laatu on voitu huomioida jo asunnon suunnitteluvaiheessa.

Hissittömiä kerrostaloja Oulussa on rakennettu 1940- ja 1950-luvuilla pääasiassa keskustaan ja 1960- ja 1970-luvuilla lähiöihin. Koska hissien rakentamiseen ei ole ollut velvoitetta, huomattava osa suhteellisen uusistakin 3-kerroksisista taloista on hissittömiä. Valtio on myöntänyt hissien rakentamiseen tukea vuodesta 1990 lähtien. Lisäksi Oulun kaupunki on myöntänyt lisäavustusta uuden hissien rakentamiseen vanhaan kerrostaloon.

Kaupunki markkinoi ja valmistelelee yksityishenkilöiden ja taloyhtiöiden avustushankkeita valtion ja kaupungin määrärahojen rajoissa. Korjaus- ja energia-avustukset sekä esteettömyysavustukset ovat valtion tukea, hissiavustukset sisältävät valtion 50 %:n tuen ohella rakentamiskustannuksista myös kaupungin taloudellista tukea (10 % vastaavista kustannuksista). Kaupungin hissityöryhmä edistää jälkiasennushissien rakentamista. Näillä keinoin tuetaan asuin ympäristön terveyttä, turvallisuutta ja helppokäyttöisyyttä. Muutos- ja korjaustöillä lisätään esteettömyyden lisäksi asunnon muuta toimivuutta sekä parannetaan laatutasoa.

Lisätietoja [hissi- ja esteettömyysavustuksista](#) sekä [muista asumisen avustuksista](#) Oulun kaupungin verkkosivuilla.

7.3.5 Rakennusvalvonta

Oulun kaupungin rakennusvalvonta vastaa esteettömyyden ohjauksesta ja valvonnasta laissa määriteltyjä esteettömyyden rakentamismääräyksiä kattavammin. Rakennusvalvonnan koostamat yksityiskohtaiset esteettömyysohjeet ovat rakennusvalvonnan nettisivuilla osoitteessa <http://www.ouka.fi/oulu/rakennusvalvonta/esteettomyys1>.

Oulussa esteettömyystilanne on useampikerroksisten uusien rakennusten osalta varsin hyvä. Kerrostalojen uudisrakentamisessa rakennusvalvontaa on parannettu kehittämällä työmaakatselmuksia. Katselmuksien avulla pyritään varmistamaan, että suunnitelmissa esitetyt esteettömyyden yksityiskohdat toteutuvat rakennuskohteissa. Pienen mittakaavan omakotirakentamisen osalta esteettömyyden toteutumistaso vaihtelee sitovien rakentamismääräysten puuttumisen takia. Kuitenkin myös näissä tapauksissa suunnitelmissa on aina esitettävä varautuminen esteettömyyteen.

Korjausrakentamisessa esteettömyyden toteutuminen on kirjavampaa. Vaikka vanhoihin rakennuksiin ei rakentamismääräysten pohjalta voida vaatia esteettömyyttä, sitä voidaan suositella. Useimmiten kyse on rakennuttajan tahdosta ja esteettömyyttä parannetaan, jos rakennuttaja sitä haluaa.

Liikuntaesteiden näkökulmasta tarkasteltuna rakennusten ja ympäristön esteettömyys toteutuu hyvin. Koska näkemisen, kuulemisen ja ymmärrettävyyden esteettömyyteen liittyvät suunnitelmat valmistuvat yleensä vasta rakennuslupaprosessin jälkeen, lupavalvonnassa on vaikea hallita näiden esteettömyyden osa-alueiden toteutumista.

Rakennusten sisäilma- ja terveysongelmiin Oulun rakennusvalvonta hakee ratkaisuja ympäristöministeriön toimeksiannosta. Rakentamisen kosteudenhallinta on rakennusvalvonnan keskeisin kehittämisenkohde ja siinä luodaan valtakunnallista toimintamallia. Rakennettavan ympäristön tulee olla tervettä ja sopia kaikkien käyttöön, myös hengityssairauksista kärsiville.

Rakennusvalvonnan saavutettavuutta parannetaan sähköisen asiointijärjestelmän käyttöönotolla. Järjestelmää kehitetään edelleen ymmärrettävämpien ja helppokäyttöisempien palveluiden tuottamiseksi. Tavoitteena on tarjota parempaa palvelua myös esimerkiksi niille, joiden kyky liikkua tai selvittää asioita puhumalla on rajoittunut.

Lähteitä ja linkkejä

Gustafsson, H. (2012). YK:n vammaissopimus käyttöön! – käsikirja. Invalidiliitto ry.
www.invalidiliitto.fi/files/attachments/julkaisut/yk_toolkit_pieni.pdf

Heino, Elli (2015). Vieraita kynnyksiä ylittämässä. Pro-gradu, Turun yliopisto
http://www.tukikeskushilma.fi/tiedosto/Heino_gradu.pdf

Esteettömyys. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL).
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/elinolot-ja-hyvinvointi/asuminen/esteettomyys>

Hyvinvointi. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL).
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>

Järjestö jäsenen asialla. Jäsenten hyvinvointi ja odotukset Näkövammaisten Keskusliittoa kohtaan. Näkövammaisten Keskusliiton julkaisu 2/2008.
<http://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/julkaisu/jtutkimus>

Järviskoski, A. 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:43.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114972/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1

Katsui, H. 2005. Towards equality – Creation of the Disability Movement in Central Asia. Academic dissertation. Department of Social Policy and Institute of Development Studies. Helsinki University. Helsinki: Helsinki University Press.

Kaupunkistrategia Oulu 2020
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=3cd43780-be77-4bd9-9f09-96d93811cd9a&groupId=52058

Kohti esteetöntä tietoyhteiskuntaa. Toimenpideohjelma 2010–2015. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja.
[Ohjelmia ja strategioita 1-2011 Kohti esteetöntä tietoyhteiskuntaa](#)
[LVM Kohti esteetöntä tietoyhteiskuntaa selko.rtf](#)
[Ohjelmia ja strategioita 1-2011 Kohti esteetöntä tietoyhteiskuntaa lukulaite.pdf](#)

Mieli voi sairastua. Mielen terveyden keskusliiton verkkopublication.
<http://mtkl.fi/tietoa-mielen-terveydesta/lapset-ja-nuoret/mieli-voi-sairastua>

Oulu – Passeli kaupunki kaikille. Rakennetun ympäristön esteettömyysstrategia ja toimintaohjelma 2020

http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=72a58d99-60aa-4afc-8cf8-95821df4549b&groupId=486338

Oulun varhaiskasvatussuunnitelma 2013–2015.

http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=8ef2179d-fea2-4ad6-9ca4-f8d208471f58&groupId=112792

Palvelujen järjestämishjelma 2015–2017

http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=e2f66039-8c2a-45a8-825b-5d704d22686a&groupId=52058

Pohjola, A., Kääriäinen, A., Kuusisto-Niemi, S. Toim. 2009. Sosiaalityön, tiedon ja teknologian kohtaamisesta. PS-kustannus, Jyväskylä. (9-20).

Salo, O. 2013. Viestintää kaikille. Saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.

http://www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_viestinta

Toimintakyky. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL)

<https://www.thl.fi/web/toimintakyky>

Vahva Pohja Osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4. Yliopistopaino, Helsinki.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3024-7>

http://www.vane.to/images/stories/vampo_verkko.pdf

Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:9

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504227254>

Vammaispalvelujen käsikirja. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL)

<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja>

YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva sopimus

http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf

LIITE 1: Erillinen liite Oulun vammaispoliittisen ohjelman toimenpide-ehdotuksista